

SYNODY I KOLEKCJE PRAW

Tom VI

Dokumenty synodów od 431 do 504 roku

Układ i opracowanie

Arkadiusz Baron

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Henryk Pietras SJ

Akademia Ignatianum w Krakowie

Wydawnictwo WAM

Kraków 2011

Praca naukowa finansowana ze środków na naukę
w latach 2008-2011
jako projekt badawczy N N101 324834

© Wydawnictwo WAM, 2011

Projekt okładki
Andrzej Sochacki

ISBN 978-83-7767-054-5

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 62 93 200 • faks 12 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl
www.wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 12 62 93 254-256 • faks 12 43 03 210
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA INTERNETOWA
tel. 12 62 93 260, 12 62 93 446-447
faks 12 62 93 261
e.wydawnictwowam.pl

Druk i oprawa:
Drukarnia Colonel • Kraków

WPROWADZENIE

1. ZAKRES CZASOWY, TEMATYCZNY I GEOGRAFICZNY

Tom szósty serii Synodów i Kolekcji Praw (SCL 6) stanowi kontynuację tomu pierwszego i czwartego pt. *Dokumenty synodów od 50 do 381 roku* (SCL 1) oraz *Dokumenty synodów od 381 do 431 roku* (SCL 4) i prezentuje synody Kościoła starożytnego zaczynając od roku 431. Ilość zachowanych tekstów synodalnych z dwóch dekad od Soboru Efeckiego do Soboru Chalcedońskiego oraz po nim aż do synodów symmachiańskich z początku VI wieku zamknęła czasokres obecnego tomu w latach 431-504. Zastosowaną cezurę uzasadniają względy tematyczno-praktyczne. Po pierwsze, synody te nawiązują do ustaleń i recepcji Soborów Efeckiego i Chalcedońskiego, ich akceptacji lub odrzucenia przez wspólnoty lokalne w ramach kontrowersji pochalcedońskiej. Po drugie, pod koniec V oraz w pierwszych latach VI wieku odbyła się seria ważnych synodów symmachiańskich, które w ten sposób znajdują się w jednym tomie.

W latach 431-451w pełni urzeczywistniła się świadomość soborowa, gdy biskupi szczególnie zaczęli podkreślać, że zachowują ustalenia z Nicei w 325 oraz z Efezu w 431 roku¹, a sobory w Efezie i w Chalcedonie uwieńczyły proces jej kształtowania odwołaniem się do poprzednich synodów ekumenicznych i do dokładnego ich wyliczania².

Lata 431-451 zdominowała kontrowersja chrystologiczna wokół osoby Eutychesa i monofizytyzmu. Przeważały synody Kościoła na Wschodzie, szczególnie w Konstantynopolu i w Efezie. Zachowały się dokumenty ważnych synodów z Konstantynopola z 8-22 listopada 448 oraz z kwietnia 449.

¹ Cf. Constantinopolis (448) oraz Ephesus (449).

² Cf. Chalcedon (451), *Definitio fidei* 3-5 (DSP 1, 214-217); Constantinopolis (553), *Sententia adversus „Tria capitula”* 13-14 (DSP 1, 266-267); Constantinopolis (680-681), *Terminus* 3-4 (DSP 1, 308-311).

Od 8 do 22 sierpnia 449 odbywał się w Efezie synod nazwany przez Leona Wielkiego „soborem zbójcekim”.

Na Zachodzie w okresie pomiędzy Soborem w Efezie i w Chalcedonie aktywność synodalna dotyczyła szczególnie Galii i Italii. Ok. 475 roku na synodzie w Galii sporządzono w oparciu o różne źródła tak zwane *Statuta ecclesiae antiqua*, które CollHisp przypisała synodowi plenarnemu dla Afryki w Kartaginie 8 listopada 399 roku (tzw. czwarty synod kartagiński). Cały ten okres 431-504 zdominowały praktycznie synody rzymskie. Zachowały się dokumenty synodów rzymskich lub fragmenty z 445 (w sprawie Hilarego z Arles); z 29 września 447 (w sprawie Kościoła sycylijskiego); z 449 roku, który to synod potępił synod zbójceki w Efezie; z 458 zatwierdzający Sobór Chalcedoński; z 12 listopada 462 (w sprawie Kościoła galijskiego); z 19 listopada 465 (dotyczący synodu w Tarragonie); z 470 (potwierdzający Sobór Chalcedoński). Synody z 28 lipca 484 oraz z 5 października 485 dotyczyły schizmy akacjańskiej oraz sprawy Akacjusza, a z 13 marca 487 powtórnie ochrzczonych w Afryce przez ariańskich Wandalów). Synod rzymski z 494/495 zachował tzw. *Dekret Gelazego*, a z 8-13 marca 495 rozstrzygnął sprawę Misena, który wysłany na Wschód przez papieża sprzeniewierzył swoją misję. Wspomnianą serię synodów rzymskich kończą w tym tomie synody symmachiańskie (z 1 marca 499; 6 listopada 501; 23 października 502 i z 503 roku).

Warto jeszcze wspomnieć o pierwszych zachowanych tekstach z synodów z Wysp Brytyjskich (w 449 roku oraz w latach 456-465) oraz synodów nestoriańskich w Lapat, Beit-Lapat (484) oraz w Persji (499).

W porównaniu z poprzednim tomem (SCL 4) największy kryzys działalności synodalnej dotknął z powodu inwazji Wandalów w 429 roku Kościół afrykański w Kartaginie³, którego biskupom udało się zbierać na synodach zasadniczo dopiero w VI wieku i to jedynie na obczyźnie lub w pomniejszych miejscowościach, jak na przykład w Byzacenie w 504 roku.

2. KRÓTKA HISTORIA WYDAŃ TEKSTÓW SYNODALNYCH ORAZ KOLEKCJI PRAW

Wszystkie znane dziś synody Kościoła w porządku alfabetycznym wymienia sześciotomowy słownik: *Dizionario dei Concili*, opracowany przez *Istituto Giovanni XXIII* Uniwersytetu Laterańskiego pod redakcją Pietro Pallazzini'niego i wydany w *Città Nova Editrice*, Roma 1963-1968, który ułatwia orientację w gąszczu danych na ten temat. Jednakże z punktu widzenia

³ Cf. SCL 4, VI et XII.

zarówno teologicznego, jak i historycznego, dla badacza może on stanowić jedynie punkt wyjścia, gdyż nie podaje w ogóle zachowanych tekstów synodalnych.

Podobnie monumentalna praca Hefelego i Leclerqa (zob. skróty: H.-L.), która omawia niemal wszystkie synody – przytacza jedynie ważniejsze fragmenty.

W ciągu wieków publikowano wielokrotnie teksty synodalne, zwykle razem z dokumentami odnoszącymi się do soborów powszechnych.

Z wcześniejszych edycji tekstów synodalnych należy wspomnieć między innymi: P. Crabbe, *Concilia omnia, tam generalia quam particularia*, t. 1-3, Coloniae Agrippinae 1551, wielokrotnie wznawiane, a także: *Polyanthea, seu coordinatio sacrorum canonum, opera ac studio Joannis Pauli Paravicini*, a wydane równocześnie w Pradze i w Wiedniu w roku 1708. Jest to przepracowane i w układzie alfabetycznym podane starsze dzieło: *Epitome Canonum Omnium Qui in Conciliis Generalibus ac Provincialibus, in Decreto Gratiani, in Decretalibus, in Epistolis, in Constitutionibus Romanorum Pontificum usque ad SS. D.N. Alexandri VII Annum Quartum Continentur*, Roma, 1659 i następne wydania z Wenecji i Kolonii. Wiek XVII przyniósł nowe wydania, takie jak: N. Coleti, *Sacrosanta Concilia ad regiam editionem exacta*, t. 1-23, Venezia 1728-1733, oraz monumentalne i do dziś najbardziej kompletne: G. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, t. 1-31, Venezia 1759-1798, reprint: Paris 1901-1927, kolejne tomy publikowano w XIX i XX wieku. Ostatni reprint wszystkich 53 tomów pochodzi z lat 1960-1962. Dzieło to i wielość jego wydań świadczy o tym, że w świadomości Kościoła kanony synodów były czymś ważnym i należało się do nich odnosić. Wydaje się, że kodyfikacja prawa kościelnego i ogłoszenie *Codicis Iuris Canonici* w 1917 przytępiły to zainteresowanie, gdyż kanoniści otrzymali poręczny zbiór praw, a badanie kanonów synodalnych pozostawili historykom.

Oprócz wielkich osiemnastowiecznych kolekcji, mających ambicje przedstawienia wszystkich synodów, przynajmniej greckich i łacińskich, gdyż synody wschodnie, które obradowały w innych językach, Europejczyków mniej interesowały, publikowano również wydania synodów regionalnych. W XVII wieku w trzech tomach J. Sirmond wydał *Concilia antiqua Galliae* (Paryż 1629), które to dzieło było poprawiane i uzupełniane aż do *Conciliorum Galiae tum editorum, tum ineditorum collectio*, przygotowane przez D. Labata (Paryż 1789). Wydania te zastąpili w naszych czasach C. Munier w CCL 148 i C. de Clercq w CCL 148a (Brepols, 1963). Ich tłumaczenie francuskie opublikowano w SCh 241 (J. Gaudemet, 1977), 353, 354 (Jean Gaudemet i Brigitte Basdevant, 1989.)

Podobnie synody hiszpańskie wydawane były wielokrotnie, począwszy od G. de Loays, *Collectio Conciliorum Hispaniae*, Madrid 1593. W obecnym tomie korzystaliśmy z ostatnich wydań, to znaczy: J. Vives, *Concilios Visigoticos e Hispano-Romanos* z 1963 roku, oraz: G. Martinez i F. Rodriguez, *La Colección Canónica Hispana* publikowana począwszy od lat sześćdziesiątych XX wieku. Synody symmachiańskie zamieszczone są według wydania Mommsena z MGH AA XII.

Synody syryjskie zebrane są w: J. B. CHABOT, *Synodicon Orientale ou Recueil de Synodes nestoriens*, Imprimerie Nationale, Paris 1902.

3. OBECNE WYDANIE

Podobnie jak w poprzednich tomach (por. SCL 1 i 4), podajemy tylko to, co synody rzeczywiście ustaliły. Na boku pozostawiamy obfitą korespondencję biskupów, cesarzy, prezbiterów i mnichów, jak również wtórne relacje różnych autorów, o których jedynie wspominamy. Naszym zamierzeniem było zwrócenie szczególnej uwagi na listy synodalne i posynodalne, kanony oraz formułowane wyznania wiary.

W niniejszym wydaniu podajemy teksty w takiej wersji, w jakiej były one przez wieki czytane i w jakiej weszły w prawodawstwo kościelne. Opieramy się głównie na starym wydaniu Mansi'ego, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*. Nowe wydania krytyczne, w których uwzględniono różne lekcje rękopisów, zasadniczo nie podają innego tekstu, opatrują go jedynie aparatem krytycznym. Uwzględniamy je w notach do naszego tekstu w tych nielicznych przypadkach, kiedy proponują odmienną lekcję, zmieniającą sens poszczególnych wypowiedzi. Głównym źródłem dla tych wydań jest kolekcja przypisywana Izydorowi z Sewilli.

Jeśli idzie o pisownię, to szanujemy ją w odniesieniu do wszystkich poszczególnych synodów, ujednolicając jedynie w danych tekstach złożenia typu adp-, które w naszym tekście = app- oraz ad- = ass-, inl- = inn-, inr- = irr- itd. Ponadto zamiast nielicznych charitas piszemy caritas, zamiast charissimus, carissimus. Podobnie w odniesieniu do imion biblijnych, zamiast na przykład rzadkiej wersji imienia Core piszemy powszechnie używaną Chore. W podanych powyżej przypadkach idziemy zasadniczo za wskazaniami wydań krytycznych, ale dotyczy to także tych tekstów, które znajdujemy jedynie w starszych wydaniach.

W naszym opracowaniu Czytelnik odnajdzie przypisy o podwójnej numeracji: cyfrowej i literowej. Cyframi arabskimi (1, 2, 3...) oznaczamy wszelkie odniesienia o charakterze technicznym, to znaczy do Biblii, do

źródeł tekstu, do starożytnych świadectw oraz do bibliografii. Przypisy te znajdują się na stronie z tekstem oryginalnym i chociaż zostały sporządzone w wersji łacińskiej, to jednak ze względu na charakter podanych w nich danych nawet Czytelnikowi nieznającemu łaciny nie przysporzą trudności w ich rozumieniu, a na pewno ułatwią korzystanie z naszego wydania również Czytelnikom nieznającym języka polskiego.

Noty oznaczone dużymi literami łacińskimi (A, B, C...) umieszczone są na stronie z polskim tłumaczeniem i zawierają zasadniczo wyjaśnienie skierowane do Czytelnika polskiego. Podajemy w nich między innymi problemy związane z właściwym rozumieniem stosowanych przez synody terminów, których niejednokrotnie nie można oddać w języku polskim w sposób jednoznaczny. Ponadto, staramy się w nich ukazywać szerszy kontekst zarówno historyczny i teologiczny, jak również prawny, rozpatrywanych problemów teologicznych, mając na uwadze przede wszystkim Czytelników i badaczy, którzy przecież nie zawsze muszą być zorientowani w poruszanej w danym miejscu problematyce. Mają więc one charakter pomocniczy i skierowane są szczególnie do Czytelników nie zajmujących się na co dzień tego typu sprawami.

Ukazanie ciągłości tradycji prawa skłoniło nas do podawania w przypisach odniesień do poprzednich synodów, a także do pierwszej średniowiecznej kodyfikacji prawa, jaką było *Decretum Gratiani* oraz *Decretalium Collectiones*, tworzące razem *Corpus Iuris Canonici*. Dla ułatwienia podajemy każdorazowo strony klasycznego wydania Aemiliusa Friedberga z Lipska (1879-1881). Podajemy też odniesienia do *Kanonów apostołskich*, które zostały opublikowane razem z *Konstytucjami apostołskimi* (cf. SCL 2), gdzie jak się wydaje zaistniały w Kościele jako ukształtowany zbiór prawa, ponieważ zbierają one najstarsze i wcześniejsze tradycje kanoniczne. W ten sposób Czytelnik zostaje poinformowany, że odnośny przepis może być wcześniejszy od danego synodu albo że zaistniałszy na nim, następnie pojawił się w zbiorze *Kanonów apostołskich*.

Prezentowane teksty uzupełniamy mapą oraz kilkoma indeksami tradycyjnie zamieszczanymi w tego rodzaju wydaniach. Na mapie zaznaczamy kolejne miasta i miejsca synodów omówionych w niniejszym tomie. Oprócz indeksu biblijnego, dokumentów kościelnych (sobory, synody, papieże, kolekcje praw), pisarzy, imion własnych oraz indeksu rzeczowego po polsku i po łacinie (odsyłamy w nim Czytelnika do poszczególnych synodów, a nie do stron książki), podajemy w języku łacińskim alfabetyczny wykaz odbytych synodów wraz z ich datami.

Dla Czytelników polskich zaraz na następnych stronach dołączamy także wykaz polskich nazw miejsc odbytych synodów wraz z ich łacińskimi odpowiednikami w układzie łacińsko-polskim oraz polsko-łacińskim.

Acta synodalia
ab a. 431 ad a. 504

Dokumenty synodów
od 431 do 504 roku

CONCILIUM OECUMENICUM EPHESENUM (22 iunii – 31 Iulii 431) – DSP 1, 99-189.

CONSTANTINOPOLIS (5 octobris 431)¹: electio episcopi Maximiani.

TARSUS (431/432)²: synodus episcoporum Asiae, damnatio Cyrilli.

5 ANCYRA (431/432)³: synodus episcoporum Asiae, damnatio Cyrilli.

ANAZARBUS IN CILICIA (431/432)⁴: damnatio Cyrilli.

Synodus anazarbensis 431/432
(PG 84, 724-725)

10 Sancta Synodus secundae Ciliciae, quae per gratiam Dei in Anazarbo metropoli convenit, interlocuta est quae subiecta sunt.

Mota immodica perturbatione contra piam fidem, et infamibus vocibus aures hominum circumsonantibus, ex litteris piissimorum et amicorum Christi imperatorum, quae omnes Deo amicissimos episcopos pariter convenire iusserunt, ad Ephesiorum metropolim venimus. Sed Cyrillus, Alexandrinorum quondam civitatis episcopus, antiqua Patrum in fide non permanens, eam duodecim capitulis commovere tentavit, et anathematismos adiecit⁵, per omnem terram monstrans propriam putritudinem: hic priusquam cuncti Deo amicissimi episcopi convenirent, circa quod amicis Christi nostris imperatoribus placuit, praesidens ex auctoritate concilii usurpavit sibimetipsi iudicium, et calumnia circumvento Deo amicissimo episcopo Nestorio, qui et absens erat, nec a fidei pietate recesserat, ut putavit, condemnationem supposuit.

¹ MANSI V, 257. 1045-1046.

² Cf. *Synodicon adversus Tragaediam Irenaei* CXLI (PG 84, 756-758); H-L 2/1, 382.

³ Cf. *Synodicon adversus Tragaediam Irenaei* LXVI (PG 84, 674-675).

⁴ Cf. *Synodicon adversus Tragaediam Irenaei* CXIII (PG 84, 724-725).

⁵ Cf. supra Alexandria (3 novembris 430), *Anathematismi Cyrilli*.

SOBÓR EFESKI (22 czerwca – 31 lipca 431) – DSP 1, 99-189.

KONSTANTYNOPOL (5 października 431)¹: wybór Maksymiana na biskupa stolicy.

TARS (431/432)²: synod biskupów azjatyckich, potępienie Cyryla.

ANCYRA (431/432)³: synod biskupów azjatyckich, potępienie Cyryla.

ANAZARBUS W CYLICJI (431/432)⁴: potępienie Cyryla.

Synod w Anazarbus 431/432

(tłum. Agnieszka Caba)

Święty synod prowincji Cylicji Drugiej, który z łaski Bożej zebrał się w metropolii Anazarbus, omówił następujące sprawy:

Ponieważ powstało niezwykle poruszenie przeciwko pobożnej wierze i uszy ludzkie napępniały się zniesławiającymi głosami, na podstawie listów najpobożniejszych cesarzy, przyjaciół Chrystusa, które rozkazały, aby wszyscy miłujący Boga biskupi zgromadzili się razem, przybyliśmy do metropolii efeskiej. Lecz Cyryl, niegdyś biskup Aleksandrii, nie trwając w starożytnej wierze Ojców, usiłował nią wstrząsnąć w dwunastu rozdziałach i dorzucił anatematyzmy⁵, po całej ziemi pokazując własną zgniliznę. Zanim tu przybyli wszyscy miłujący Boga biskupi w sprawie tego, co podobało się naszym cesarzom, przyjaciołom Chrystusa, przewodniczący powagą synodu przywłaszczył sobie prawo sądu i zgodnie ze swym osądem potępił oszczerczo pomówionego najprzyjaźniejszego Bogu biskupa Nestoriusza, który nie był obecny ani nie odszedł od pobożności wiary.

Nos igitur, qui undique conveneramus, orthodoxi episcopi ex Orientali regione diversisque provinciis, deposuimus eum, alienumque a sacerdotio fecimus, una cum Memnone Ephesio, qui et in omnibus ei cooperatus est, et impiam voluit haeresim roborare. Reliquos vero, qui eis assenserunt, 5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

Verum, quoniam nunc convenientes in Anazarbo metropoli propter ecclesiasticas curas, agnovimus quod nonnulli, praeter illa quae tunc in commune placuerunt, non eiectis Cyrilli capitulis, ab eoque ea quae exposuit admittentes, in communionem receperunt eundem Cyrillum, placuit convenientibus nobis, ut Cyrillum quidem sic habeamus, ut habuimus et ante, damnatum; eos vero, qui eum receperunt in communionem, non respicientem per propriam subscriptionem haeretica, quae exposuit, capitula, esse nobis a communionem alienos, donec ea, quae pridem comuniter placuerunt, effectui mancipentur: et anathematizet Cyrillus impia capitula sua; permaneat vero in fide trecentorum decem et octo, qui Nicaeae convenerunt¹, neque adiciens ei, neque auferens aliquid. Non patiemur autem, cooperante nobis Domino Christo, aut Cyrillum quasi orthodoxum in communionem recipere, aut eos qui ei adiuncti sunt, nisi haeretica capitula illa omnibus fuerint modis expulsa: etsi ad ignem, et ferrum, ferarumque dentes nos oporteret congre-
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

Maximus episcopus Anazarbi consentio supra scriptis, et subscripsi.

Secundum hanc subscriptionem universi subscripserunt.

ANTIOCHIA (431/432)²: damnatio Cyrilli et Memnoni.

CONSTANTINOPOLIS (432)³: in causa dissidiis intra Antiochenae et Alexasndrinae ecclesiae.

¹ Cf. Nicaea (325), *Expositio fidei* (DSP 1, 24); Ephesum (431), c. 7 (DSP 1, 166).

² Cf. SOCRATES, HE VII, 34; MANSI V, 1047-1050: *Synodicon adversus Tragaediam Irenaei* CCI, PG 84, 826; H-L 2/1, 382.

³ MANSI V, 1049-1050.

My więc, którzy zewsząd się zeszlśmy, prawowierni biskupi ze Wschodu i różnych prowincji, złożyliśmy go z funkcji i wykluczyliśmy ze stanu kapłańskiego, razem z Memnonem z Efezu, który we wszystkim z nim współpracował i chciał umocnić bezbożną herezję. Pozostałych zaś, którzy z nimi się zgadzali, pozbawiliśmy komunii, dopóki poznając swój błąd, nie anatematyzowaliby bezbożnych nauk Cyryla i nie przystali na zdrowe wyznanie Ojców. Gdy się o tym dowiedzieli miłujący Chrystusa cesarze, zgodzili się na to, zatwierdzili potępienie, którym objęliśmy tamtych, i rozkazali, aby każdy ze świętych biskupów powrócił do własnej prowincji.

Jednak, ponieważ teraz zbierając się w metropolii Anazarbus ze względu na troski kościelne, poznaliśmy, że niektórzy, mimo tego, co wtedy uznano dla powszechnego dobra, nie odrzuciwszy rozdziałów Cyryla i zezwalając na to, co przedstawił, przyjęli do komunii tegoż Cyryla – zebrawszy się postanowiliśmy mieć Cyryla za takiego samego, za jakiego mieliśmy go wcześniej: potępionego, ci zaś, którzy go przyjęli do komunii, choć się nie wypierał własnym podpisem heretyckich rozdziałów, które przedstawił, by byli wykluczeni z naszej komunii, dopóki to, co wcześniej powszechnie uznano, nie zostanie doprowadzone do skutku, a Cyryl nie wyklnie swych bezbożnych rozdziałów i nie pozostanie w wierze trzystu osiemnastu, którzy zebrał się w Nicei¹, nic do niej nie dodając ani niczego nie ujmując. Gdy współdziała z nami Chrystus, nie ścierpimy przyjmowania Cyryla do komunii jako prawowiernego ani tych, którzy przyłączyli się do niego, chyba że owe heretyckie rozdziały ze wszech miar zostałyby usunięte, choćbyśmy musieli posunąć się do użycia ognia i miecza, i zębów dzikich zwierząt.

Maksym biskup Anazarbus – zgadzam się z tym, co wyżej napisano, i podpisałem.

Według tego podpisu podpisali wszyscy.

ANTIOCHIA (431/432)²: potępienie Cyryla i Memnona^A.

KONSTANTYNOPOL (432)³: w sprawie rozłamu między Kościołem aleksandryjskim i antiocheńskim.

^A Odbyły się co najmniej dwa synody, w czasie których Jan Antiocheński i jego zwolennicy potępiłi Cyryla Aleksandryjskiego i Memnona z Efezu.

ANTIOCHIA (433)¹: synodus unionem Romae et Alexandriae proclamavit Aristolao emissario imperatoris mediante.

LIBERATUS, *Breviarium causae nestorianorum et eutychianorum*, c. 8
(PL 68, 933)

5 Et congregans iterum Ioannes apud Antiochiam concilium, dictavit fidem ita se habentem: «Confitemur Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei unigenitum², Deum perfectum, et hominem perfectum ex anima rationali et corpore: ante saecula quidem ex Patre natum secundum divinitatem, in fine vero dierum³ eundem, propter nos et propter nostram salutem, de
10 Maria Virgine secundum humanitatem: et consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem. Duarum enim naturarum unio facta est, propter quod unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur.

Secundum hunc inconfusae unitiois intellectum, confitemur sanctam
15 Virginem Dei genitricem. Propter quod Deus Verbum incarnatum est homo factus, et ex ipsa conceptione univit sibi templum, quod ex ipsa suscepit. Evangelicas vero atque apostolicas de Domino voces scimus deiloquos viros, quasdam quidem coniungentes, tanquam in una persona; quasdam dividentes, tanquam in duabus naturis; et diviniore quidem atque altiores secundum divinitatem Christi, humiliores autem secundum humanitatem eius tradentes»⁴.

ZEUGMA (433)⁵: in causa unioni Antiochiae et Alexandriae ab 433.

ROMA (433)⁶: papa Sixtus stuprator esse dicitur (synodus dubiosa).

TARSUS (434)⁷: confirmatio unionis ecclesiae Alexandrinae et Antiochenae.

¹ MANSI V, 1059-1060; H-L 2/1, 392; MILEWSKI 170.

² Io 3, 18.

³ Cf. Heb 1, 2.

⁴ Versio latina et graeca huius symboli secundum ACO 1, 1, 4, 8-9 et 1, 3, 186-187 in DSP 1, 176. 178.

⁵ Cf. *Synodicon adversus Tragaediam Irenaei* CXXXVI, CXXXIX, CXXXVII, PG 84, 638-643. 848-849. 859-864; MANSI V, 1061-1062.

⁶ Mansi V, 1061-1078.

⁷ Cf. *Synodicon adversus Tragaediam Irenaei* CXCII, PG 84, 804-805; MANSI V, 1079-1080.

ANTIOCHIA (433)¹: pod naciskiem cesarskiego wysłannika Aristolaosa, nawiązano jedność z Rzymem i Aleksandrią.

LIBERATUS, *Streszczenie sporu nestorian z eutylianami*, c. 8
(tłum. Arkadiusz Baron, Agnieszka Caba)

Na ponownym synodzie w Antiochii Jan powiadomił, że wiara przedstawia się tak: „Wyznajemy Pana naszego Jezusa Chrystusa, Syna Bożego jednorodzonego², doskonałego Boga i doskonałego człowieka z duszą rozumną i ciałem, wprawdzie przed wiekami zrodzonego z Ojca według Bóstwa, tego samego przy końcu dni³ ze względu na nas i nasze zbawienie [zrodzonego] z Maryi Dziewicy według człowieczeństwa; współistotnego Ojcu według Bóstwa i współistotnego nam według człowieczeństwa. Dokończyło się zjednoczenie dwóch natur, i dlatego wyznajemy jednego Chrystusa, jednego Syna, jednego Pana.

Odnośnie do rozumienia niezmięsanego zjednoczenia wyznajemy świętą Dziewicę, Bożą Rodzicielkę, ponieważ Bóg-Słowo został wcielony i stał się człowiekiem i przez samo poczęcie zjednoczył z sobą świątynię, którą z niej przyjął. Wiemy zaś, że jedne wypowiedzi ewangeliczne i apostołskie o Panu, mężowie mówiący w imieniu Boga pojmują łącząco jako o jednej osobie, inne zaś oddzielająco jako o dwóch naturach, odnosząc te bardziej boskie i wznioślejsze do Bóstwa Chrystusa, a późniejsze do Jego człowieczeństwa⁴.

ZEUGMA (433)⁵: w sprawie ugody Antiochii z Aleksandrią w 433^A.

ROMA (433)⁶: oskarżenie papieża Sykstusa o gwałt (synod wątpliwy)^B.

TARSUS (434)⁷: potwierdzenie zgody między Aleksandrią a Antiochią.

^A Synod w arcybiskupstwie antiocheńskim zebrany po podpisaniu ugody między Cyrylem a Janem (cf. DSP 1, 176ss).

^B Zachowane są akta synodu, uchodzą jednak za fałszywe. Miano by się zajmować na tym synodzie pomówieniami papieża Sykstusa o gwałt, a Polichroniusza, patriarchy Jerozolimy o symonię.

EPHESUM (ca. 434)¹: in causa episcopi Bassiani.

ANTIOCHIA (435)²: depositio episcoporum contrariorum unionis cum Alexandria AD 433.

ANTIOCHIA (435/438)³: in causa Theodori episcopi Mopsuestiae, qui A.D.
5 428 mortuus est⁴.

IOHANNES ANTIOCHENUS, *Epistula ad Theodosium imperatorem* (fragmenta)
in: FECUNDUS HERMIANENSIS, *Pro defensione
trium capitulorum libri XII, ad Iustinianum*

(PL 67, 563; ed. I.-M. CLÉMENT et R. VANDER PLAETSE, CCL 90A, 47)

10 [II, 2, 12] «Theodorus enim, quem^a quando dicimus, virum dicimus in
episcopatu clarum finem habentem, et quinquaginta paene annis fortiter
repugnantem cunctis haeresibus, et in expositionibus quas in omnibus ec-
clesiis orientalibus faciebat, et quibus in regia civitate valde esse compro-
batus apparet, a nullo quoquam neque maiorum, neque similium, iudica-
tus est haereticus: [13] econtrario autem ab omnibus sacerdotibus, propter
15 eam quae illi aderat doctrinae gratiam, in admiratione semper est habitus,
et superiorem honorem gloriamque possedit: et non a sacerdotibus tantum-
modo, sed a sacratissimo vestro avo, dicimus ter beato, et a Deo imperii
scepra sumente et vobis transmittente Theodosio. [14] Qui in desiderio
visionis viri factus, in ecclesia eius doctrinae fuit auditor magnus ille im-
20 perator; nec arbitratus est alterum se talem comperisse doctorem, superad-
miratus quidem eius doctrinam, et colloquio delectatus atque obstupefactus
tunc, quem nunc spernunt aliqui, tanquam sortem sumentes probandi et re-
probandi obeuntium doctorum quos volunt. Iam vero et a vestro imperio,
pro sui reverentia, et spiritali sapientia, ei saepius attestatum est, et vestris

^a quem: *add. Migne.*

¹ Cf. Chalcedon, sessio XI, 29 octobris 451 et sessio XII 30 octobris; Ephesum (447); H-L 2/1, 479 (post a. 440); MILEWSKI 173-175.

² Cf. *Synodicon adversus Tragaediam Irenaei* CXC, PG 84, 803-804; ACO I, 4; MILEWSKI 127. 168-172.

³ MANSI V, 1201-1222.

⁴ Cf. DPAC 3382-3386: „Teodor di Mopsuestia”.

EFEZ (ca. 434)¹: w sprawie biskupa Bassiana^A.

ANTIOCHIA (435)²: złożenie z urzędu biskupów przeciwnych unii z Aleksandrią z r. 433.

ANTIOCHIA (435/438)³: w sprawie Teodora biskupa Mopsuestii, zmarłego w 428 r.^{4B}

JAN ANTIOCHEŃSKI, *List do cesarza Teodozjusza* (fragmenty)

W: FECUNDUS HERMIANENSIS, *XII ksiąg w obronie*

„trzech rozdziałów”. *Do Justyniana*

(tłum. Agnieszka Caba)

[II, 2, 12] Teodor, o którym gdy mówimy, mówimy o mężu, który sławnie zakończył swą posługę biskupią i niemal pięćdziesiąt lat dzielnie zwalczał wszystkie herezje, i w wystąpieniach, które miał we wszystkich Kościołach wschodnich i z powodu których, jak się okazuje, bardzo był uznany w cesarskim mieście, przez nikogo, ani ze starszych, ani z rówieśników, nie został uznany za heretyka; [13] wręcz przeciwnie, u wszystkich kapłanów z powodu łaski wykształcenia, którą miał, zawsze budził podziw i cieszył się znacznym szacunkiem i sławą; i nie tylko u kapłanów, lecz i u waszego wielce świętego dziadka – mówimy o po trzykroć błogosławionym Teodozjuszu, który od Boga wziął berło cesarstwa i przekazał je wam. [14] Ów wielki cesarz, powziąwszy pragnienie ujrzenia męża, był w Kościele słuchaczem jego nauki i uważał, że nie znalazł drugiego takiego nauczyciela, i nadzwyczaj podziwiał jego naukę, i zachwycił się wtedy rozmową z nim, i zdumiał, a teraz nim niektórzy pogardzają, za potwierdzającą lub odrzucającą wyrocznię biorąc dowolnych przypadkowych nauczycieli. Już zaiste i wasza władza cesarska ze względu na jego szacunek i duchową mądrość często mu przyświadczała i został uhonorowany waszym pismem. [...] Jest

^A Bassian nie chciał przyjąć nominacji na biskupa Ewazy, gdzie wysyłał go Memnon, ponoć z zazdrości o popularność. Bassian pozostał w Efezie, gdzie został biskupem w 444 roku, złożony z urzędu w 447.

^B Synod pod kierunkiem Jana z Tarsu zajmował się pismami Teodora z Mopsuestii. Zalecono ostrożność przy lekturze, ze względu na podobieństwa do teorii Nestoriusza (tzw. „teologia rozdzielająca”), ale nie potępiono autora ze względu na uznanie jego świętości życia. Być może, odbyło się na ten temat więcej synodów.

litteris honoratus est». [...] «Iste ille est Flaviani¹ magni Antiochensium sanctae Dei ecclesiae pontificis amantissimus discipulus, et beati Ioannis Constantinopolitani episcopi condiscipulus, cuius memoriam redivivam fecistis, maximam hinc gloriam pietatis vestrae imperio facientes».

5

(PL 67, 715-716; CCL 90A, 235)

[VIII, 3, 2] Si autem quidquam, imperator sancte, obscurum aliquis inveniri dicat in eius vel aliorum litteris, hoc retractari necessarium non est. Quorum enim vita in sacerdotio et ministerio optimum habuit finem, his praeclaram gloriam dedicamus, et non ex illis eos iudicamus de quibus aliqui
10 atrociter eos accusant. Impossibile enim est, cum homines sint qui in ecclesia docent, ut calumniantium vituperationes effugiant². Et quid de ecclesiae doctoribus dicimus? Quoniam et ipsa sancta Evangelia multi haereticorum ad suam recipiunt voluntatem, divina dicta vertentes, et in multas partes corpus ecclesiae discindentes. Haec in brevi pietatem vestram nos omnes
15 episcopi qui in Antiochiam Dei sumus gratia congregati docuimus. [...]

[4] Arbitramur autem etiam ipsi pio imperio esse inutile, dum homines huc atque illuc iactari coguntur, nec quiescere permittuntur^a ab hac importuna hominum inquietudine. Stent ergo causae deposcimus tempestatis, et tranquillitatem Dei ecclesiis disponi praecipite.

20

Epistula ad Cyrillum Alexandrinum

in: FECUNDUS HERMIANENSIS, *Pro defensione trium capitulorum libri XII, ad Iustinianum.*

(PL 67, 718-720; CCL 90A, 238-240)

[VIII, 4, 1] «Deo amabili et sanctissimo episcopo Cyrillo Ioannes Antiochia³, et qui cum eo Deo amabiles episcopi convenientes ex unaquaque
25

^a permittuntur om. *Migne.*]

¹ Flavianus, episcopus Antiochiae 381-404; cf. DPAC 1382: „Flaviano di Antiochia”.

² Verba „Si autem... effugiant” cf. etiam verbi gratia IOHANNES ANTIOCHENUS, *Epistula ad Theodosium imperatorem* XI, 4, 28 (PL 67, 809; CCL 90A, 345).

³ Ioannes, episcopus Antiochiae 428-441/442; cf. DPAC 1541-1543: „Giovanni di Antiochia”.

on najukochańszym uczniem Flawiana¹, wielkiego biskupa świętego Bożego Kościoła antiocheńskiego, i współuczniem błogosławionego Jana [Chryzostoma] biskupa Konstantynopola, którego pamięć ożywiliście^A, czyniąc stąd Cesarstwu największą chwałę waszej pobożności.

[VIII, 3, 2] Jeśli ktoś by mówił, święty cesarzu, że w jego pismach czy pismach innych osób znajduje się cokolwiek niejasnego, zajmowanie się tym powtórnie nie jest konieczne. Czyje życie w kapłaństwie i posłudze dobiegło szczęśliwie końca, temu oddajemy przesławną cześć i nie na podstawie tego go oceniamy, o co ktoś zawzięcie go oskarża. Niemożliwe jest, gdy jest człowiekiem, który naucza w Kościele, aby uniknął krytyki oszczerców². A dlaczego mówimy o nauczycielach Kościoła? Bo i święte Ewangelie liczni heretycy przyjmują według swej woli, wywracając boskie słowa i rozszarpując ciało Kościoła na wiele części. O tym pokrótce waszą pobożność pouczyliśmy, my wszyscy biskupi, którzy z łaski Bożej zebraliśmy się w Antiochii. [...]

[4] Uważamy, że także dla samego pobożnego cesarstwa jest niekorzystne, gdy ludzie są zmuszeni miotać się tu i tam i nie pozwala im się odpocząć od tego dokuczliwego niepokoju ludzi. Żądamy więc, niech ustaną przyczyny burzy i nakażcie udzielić Kościołom Bożego spokoju.

Jan Antiocheński, List do Cyryla Aleksandryjskiego

W: FECUNDUS HERMIANENSIS, *12 ksiąg w obronie „trzech rozdziałów”*.

Do Justyniana

(tłum. Agnieszka Caba)

[VIII, 4, 1] Do miłego Bogu i najświętszego biskupa Cyryla Jan z Antiochii³ i mili Bogu biskupi, którzy wraz z nim zgromadzili się z Bożej łaski

^A Teodozjusz II sprowadził jego relikwie do Konstantynopola w 438 r. i złożył w kościele Świętych Apostołów. Por. TEODORET Z CYRU, HE V, 36, 2.

provincia quae in Oriente est Dei gratia, in civitatem amabilem Christo Antiochiam, propter litteras sanctissimi episcopi domni Procli¹». [...]

[2] «Nunc autem idem ipsi, velut ex somno exsurgentes, perrexerunt ad regiam civitatem, et eam perturbantes, ecclesiasticam pacem, quantum in
5 ipsis est, turbaverunt. Sanctissimo enim episcopo Proclo tomum recte revera et pie habentem, quem ad Armenios scripsit, nobis destinante, et nostrum quaerente consensum, omnia facta sunt a nobis, et in nullo minus fecimus.

[3] Erat autem et hoc in praesenti tempore supervacuum, propterea quod iam Dei gratia omnes ubique unum et eundem custodiunt pium intellectum.
10 Solent enim aliquoties res quae quasi necessariae videntur, nisi opportune fiant, augmentum perturbationis accipere. Aliud etiam malum est in istorum festinatione manibus extensis, et alter tomus excerpta quaedam habens beati Theodori qui fuit Mopsuestiae episcopus, et ea quae ille in diversis libris dixisse videtur, volentes eis anathema inferre. [4] Propter hoc petimus
15 ut mentem tuam nobis applices studiosius quam in aliis rebus, et dignare considerare malum opus hoc esse, nisi ex communi sententia illud extinguere labores. Dedit enim tibi Deus super velle etiam posse, ut in commune omnes iuves. [5] Sunt in illo tomo quaedam incerta, et aliter quam dicta sunt intelligi valentia, confitemur hoc etiam nos: plurima vero eorum aperta
20 videmus, et sine aliqua ambiguitate recta. Sed illis quae putantur obscura, similia multa et a plurimis anterioribus eius et gloriosis Patribus dicta invenimus; et periculum hinc pendet^a non leve, ne istis etiam illorum solvamus, eius viri reprobantes dicta qui in episcopatu quidem defunctus, agonibus autem adversus Arianos et Eunomianos^{2b} et alios haereticos, decem millibus
25 per omnem suam vitam ubique decoratus est. [6] Quod si fiat, multa etiam ab aliis sanctis Patribus, aperte dicta retractaturi sumus et reprobaturi. Excerptis enim istis similia quaedam invenimus apud ter beatum et nobilem Athanasium³, quaedam etiam apud beatum Basilium⁴, quaedam apud Gre-

^a pendet: *CCL*: impendet.

^b et Eunomianos: *om. Migne*.

¹ Proclus, episcopus Constantinopolis 434-446 *Tomum ad Armenios* circa 435 scripsit; cf. DPAC 2910-2911: „Procli di Costantinopoli”.

² Eunomiani – cf. Constantinopolis (381), c. 1 (DSP 1, 70-71).

³ Athanasius Magnus (ca. 295-373), episcopus Alexsandriae ab anno 338. Cf. CanPG in SCL 3, 23-31. 127-173.

⁴ Basilium Magnus (ca. 330-379), episcopus Caesareae in Cappadocia ab anno 370. Cf. CanPG in SCL 3, 32-75.

z każdej prowincji, która jest na Wschodzie, w miłym Bogu mieście Antiochii z powodu pisma najświętszego biskupa Proklusa¹. [...]

[2] Teraz zaś ci właśnie, jakby wstając ze snu, dotarli do cesarskiego miasta i wywołując w nim zamęt, zmącili kościelny pokój, na ile on w nich jest. Ponieważ biskup Proklus skierował do nas tom zawierający rzeczy naprawdę słuszne i pobożne, który napisał do Armeńczyków, i prosił o naszą zgodę, wszystko zostało przez nas zrobione i niczego nie zaniedbaliśmy. [3] Było zaś i to w obecnym czasie zbędne, dlatego że już dzięki Bogu wszyscy wszędzie zachowują jedno i to samo pobożne rozumienie. Niekiedy rzeczy, które wydają się jakby konieczne, jeśli nie dzieją się pomyślnie, narastają aż do zamętu. Inne także jest zło w ich pośpiechu z wyciągniętymi rękami i drugi tom zawierający pewne fragmenty błogosławionego Teodora, który był biskupem Mopsuestii, i to, co jak się wydaje, powiedział w różnych księgach, zmierzające do obłożenia ich anatema. [4] Z tego powodu prosimy, abyś uważniej zajął się nami niż w innych przypadkach i raczył rozważyć, czy jest to złe dzieło, chyba że wspólną decyzją starałbyś się je zgasić. Dał ci Bóg nie tylko chcieć, ale i moc, abyś dla wspólnego dobra wszystkich wspierał. [5] Są w tym tomie pewne rzeczy niepewne i takie, które mogą być rozumiane inaczej, niż zostały powiedziane, przyznajemy to i my, jednak bardzo wiele z nich postrzegamy jako oczywiste i bez żadnej wątpliwości właściwe. Lecz do tych, które są uważane za niejasne, znajdujemy wiele podobnych wypowiedzi bardzo licznych jego poprzedników i chwalebnych Ojców; stąd grozi niemałe niebezpieczeństwo, abyśmy także tymi wypowiedziami nie uchylili słów tamtych, odrzucając wypowiedzi tego męża, który z jednej strony zmarł jako biskup, z drugiej przez całe swe życie zewsząd został ozdobiony przez dziesięć tysięcy^A za walki przeciw arianom, eunomianom², i innym heretykom. [6] Jeśli to się stało, mamy zamiar ponownie rozpatrzeć i odrzucić także wiele innych wyraźnych wypowiedzi świętych Ojców. Pewne wypowiedzi podobne do tych fragmentów znajdujemy u po trzykroć błogosławionego i szlachetnego Atanazego³, pewne także u błogosławionego Bazylego⁴, pewne u obu Grzego-

^A Prawdopodobnie aluzja do 1 Sam 29, 5, gdzie czytamy: „Pobił Saul tysiące, a Dawid dziesiątki tysięcy”.

gorium utrumque¹; multa vero et apud Amphiloichium² saepius dicta, non parva vero et apud communem Patrem beatum Theophilum³. [7] Sunt enim quae etiam tua sanctitas ita confitetur, et eundem de illis habes intellectum. Quaedam etiam ab ipso amabili Deo Proclo in eodem ipso tomo quem ad
 5 Armenios⁴ misit, quo multis sensibus istis decerptis concurrat. Et dies nos deficiet percurrentes beatum Eustachium⁵ Antiochiae civitatis episcopum, qui fuit pro recta fide in Nicaeno concilio, et magnae famae Alexandriae vestrae; sed etiam post illos sanctissimos episcopos, Meletium⁶, Flavianum, a quibus plura istis concordantia dicta sunt. [8] Quid iam dicam de his qui
 10 in Occidente secundum eandem doctrinam et eandem confessionem decorati sunt, quos etiam tua sanctitas melius novit? Intende itaque, rogo, ad quod praecipitium nos impellant, qui ad nullam utilitatem verbis contendunt. Quid non hinc laesionis vel corruptionis et confusionis plenum generetur, si aperiamus ianuam his qui volunt dicta transeuntium Patrum evertere? qua-
 15 le damnum non apertum erit dicta non solum refutare, sed etiam anathematizare? [9] Ut enim aliud alicui placeat, aliud non, in aliquorum dictis, sive antiquorum, sive posteriorum, sive non nostrorum, alia ratio est. Ut autem et anathema eis imponatur, arbitramur audax et asperum apparere, etsi personae cum dictis non anathematizentur. Quis enim nostrum speret
 20 non defungi, aut a quo non dictum est aliquid, quod alium possit movere, aut quid horum non praebeat occasionem semper ut populi perturbentur? [10] Et hoc quidem, et viventibus et transeuntibus contingere solet: quod non scienti tantum haec dicimus, sed etiam plus omnibus nobis considerare valenti magnitudinem huius absurditatis. Quid autem non praebeamus ex hoc

¹ Gregorius Nyssenus (ca. 335-394), frater Basilii Magni, episcopus Nyssae ab 371, cf. CanPG in SCL 3, 76-85; Gregorius Nazianzenus (ca. 330-390), amicus Basilii Magni et Gregorii Nysseni, ab 371 episcopus Sassimae, a 379 ad 381 episcopus Constantinopolis, cf. CanPG in SCL 3, 86-87.

² Amphiloichius Iconiensis (ca. 340-404), episcopus ab 374, cf. CanPG in SCL 3, 88-90.

³ Theophilus Alexandrinus (345-412), episcopus Alexandriae ab 385.

⁴ *Tomus ad Armenios*: opus episcopi Procli (cf. supra) circa 435 scriptum est.

⁵ Eustachius (Eustatius), episcopus Antiochiae 324-330, cf. Antiochia (ca.328) in SCL 1, 90.

⁶ Meletius, episcopus Antiochiae ab 358/360 ad 381, cf. DPAC 2205-2206: „Melezio di Antiochia”.

rzów¹; wiele zaś i u Amfilocha², często powtarzane, niemało także u wspólnego Ojca, błogosławionego Teofila³. [7] Są takie, które i twoja świątobliwość w ten sposób wyznaje i masz o nich takie samo rozumienie; niektóre także powiedziane przez samego miłego Bogu Proklusa w tym samym tomie, który wysłał do Armeńczyków⁴, w czym zgadza się z wieloma treściami tych fragmentów. I dnia nam zabraknie, gdy będziemy przeglądać wypowiedzi błogosławionego Eustacjusza⁵, biskupa miasta Antiochii, który był za prawowierną wiarą na Soborze w Nicei, i wielkiej sławy waszej Aleksandrii; lecz także dalej najświętszych biskupów Melecjusza⁶ i Flawiana, którzy powiedzieli wiele rzeczy zgadzających się z tymi. [8] Cóż mam powiedzieć o tych, którzy na Zachodzie zostali wyróżnieni zgodnie z tą nauką i tym samym wyznaniem, których także twoja świątobliwość zna dość dobrze? Zauważ, proszę, w jaką przepaść nas wpędzają ci, którzy słowami nie dążą do żadnego pożytku. Co miałyby się stąd zrodzić, co nie byłoby pełne szkody, zepsucia i pomieszania, jeśli otworzylibyśmy wrota tym, którzy chcą wyrzucić wypowiedzi odchodzących Ojców? Do jakiej klęski nie będzie przystępem nie tylko zbijanie wypowiedzi, lecz także wyklinanie ich? [9] Że jednemu coś się podoba, innemu nie w wypowiedziach niektórych osób, czy to dawnych, czy późniejszych, czy to nie naszych, to inna sprawa. Aby zaś i obłożyć ich anatemą, uważamy, że jawi się to jako zuchwałe i przykre, choćby osoby wraz z wypowiedziami nie zostały wyklęte. Kto z nas spodziewa się, że nie umrze albo kto nie powiedział czegoś, co może wzburzyć innego albo co z nich nie dostarczyłoby okazji zawsze do wzburzenia ludu? [10] I to doprawdy zwykle dotyczy żywych i odchodzących – mówimy to nie tylko temu, który wie, lecz także zdolnemu rozważyć lepiej niż my wszyscy, jak wielka to bzdura. Czego zaś upragnionego nie mieli-

desiderabile Nestorii¹ defensoribus? Quis enim eum non honorabit, si cum isto et aliis qui in episcopatu vitam deposuerunt, simul anathematizetur? aut ubi eius opinio per hoc non accipiat incrementum? [11] Quis autem deceptorum hominum, de istis occasionem assumens, non confessorem vocaverit, veluti propter illum^a passum quae passus est, quae etiam illi qui in ecclesia fulserunt passi sunt? Quis autem mentem habentium nescit quia ea quae dure a beato Theodoro dicta sunt, necessitate compulsus dixit? Proponebat enim eum totus in commune Oriens inter eos qui ante nos fuerunt, sicut virtutem multam doctrinae habentem adversus haereses, contra quas pugnans et dimicans quadam divisione usus est, non ex pravo intellectu veniens, sed efficacius adversus haereticos illo modo uti iudicans: neque unitatem summam ignorans vel negans, absit, pleni enim huiusmodi sunt omnes eius libri, sed naturarum proprietates amplius dividens, sicut ei pugna quam adversus haereticos habuit, faciendum dictabat. [12] Hoc et tua religiositas dispensavit aperte in anterioribus litteris vestris ad satisfactionem quorundam venerabilium coepiscoporum nostrorum: quod et ipsum tuae virtutis tuaeque sapientiae proprium est».

AŠTIŠAT (Asztiszat) (ca.435)²: synodus praesumpta et damnatio Diodorii Tarsi et Teodorii Mopsuestiae.

^a illum: *CCL*: illos.

¹ Nestorius, episcopus Constantinopolis 428-431; cf. supra Constantinopolis (429).

² MANSI V, 1079-1082; PROCLOS, *Epist. ad Armenos* in: *Livre des Lettres*, M. TAL-
LON (ed.), *Mél. De l'Univ. Saint Joseph* 32 (1955), f. 1, 52-69; MOISE DE KHORENE
(MOWSES KHORENACI), *Historie de l'Arménie*, III, 61, tłum. ANNIE ET JEAN-PIERRE
MAHÉ, Gallimard 1993, 310; K. STOPKA, *Armenia Christiana*, PAU, Kraków 2002,
54; M. VAN ESBROECK, *Y a-t-il un concil d'Aštišat en 435-436?* *Revue des études
arméniennes* N.S. 27 (1998-2000) 393-398.

byśmy z tego dostarczyć obrońcom Nestoriusza¹? Kto go nie uczci, jeśli z nim i innymi, którzy oddali życie na biskupstwie, równocześnie zostałby wyklęty? Albo gdzie jego opinia przez to by nie zyskała? [11] Kto zaś z ludzi oszukanych, wykorzystując tę okazję, nie nazwałby go wyznawcą, jako tego, który cierpiał z powodu tego to, co cierpiał, co jednak wycierpieli także ci, którzy jaśnili w Kościele? Kto zaś z tych, którzy mają rozum nie wie, że to co Teodor powiedział w sposób twardy, powiedział zmuszony koniecznością? Przedstawiał go cały w ogóle Wschód wśród tych, którzy byli między nami, jako mającego wielką moc płynącą z wiedzy o zwalczaniu herezji, z którymi walcząc i wojując, posłużył się pewnym podziałem, nie wychodząc od złego rozumienia, lecz sądząc, że skuteczniej posłuży się tym sposobem w zwalczaniu heretyków – i nie dlatego, że nie znał najwyższej jedności ani jej nie negował, skądże znowu, wszystkie przecież jego księgi są pełne tego typu wypowiedzi, lecz dzielił szerzej właściwości natur, jak mu dyktowała walka, którą prowadził z heretykami. [12] Tego i twoja religijność udzieliła otwarcie w poprzednim waszym piśmie dla satysfakcji niektórych naszych czcigodnych współbiskupów, co jest też cechą twojej cnoty i właściwe twojej mądrości.

AŠTIŠAT (ASZTISZAT) (ca.435)²: domniemany synod potępiający Diodora z Tarsu i Teodora z Mopsuestii^A.

^A Przypuszcza się, że synod pod przewodnictwem metropolity Samuela potępił dzieła Diodora z Tarsu i Teodora z Mopsuestii jako niebezpieczne i propagujące nestorianizm i przyjął naukę Soboru Efeckiego.

SPIS TREŚCI

INTRODUCTION	VII
1. Chronological, geographical and thematic scope	VII
2. A short history of the editions of synodical texts and canonical collections	VIII
3. The present volume	X
WPROWADZENIE	XIII
1. Zakres czasowy, tematyczny i geograficzny	XIII
2. Krótka historia wydań tekstów synodalnych oraz kolekcji praw	XIV
3. Obecne wydanie	XVI
ELENCHUS SYNODORUM Lat.-Pol.	XIX
ELENCHUS SYNODORUM Pol.-Lat.	XXI
SIGLA BIBLICA	XXIII
Vetus Testamentum	XXIII
Novum Testamentum	XXIV
SIGLA TESTIUM	XXVII
SIGLA COMMUNIA	XXX
BIBLIOGRAPHIA CHRONOLOGICA	XXXI
Fontes	XXXI
Studia	XXXIV

DOKUMENTY SYNODÓW OD 431 DO 504 ROKU

SOBÓR EFESKI (22 czerwca – 31 lipca 431) – DSP 1, 99-189.	1*
KONSTANTYNOPOL (5 października 431): wybór Maksymiana na biskupa stolicy. .1*	
TARS (431/432): synod biskupów azjatyckich, potępienie Cyryla	1*

ANCYRA (431/432): synod biskupów azjatyckich, potępienie Cyryla	1*
ANAZARBUS W CYLICJI (431/432): potępienie Cyryla	1*
<i>Synod w Anazarbus 431/432</i>	1*
ANTIOCHIA (431/432): potępienie Cyryla i Memnona	2*
KONSTANTYNOPOL (432): w sprawie rozłamu między Kościołem aleksandryjskim i antiocheńskim	2*
ANTIOCHIA (433): pod naciskiem cesarskiego wysłannika Aristolaosa, nawiązano jedność z Rzymem i Aleksandrią	3*
LIBERATUS, <i>Streszczenie sporu nestorian z eutylianami</i> , c. 8	3*
ZEUGMA (433): w sprawie ugody Antiochii z Aleksandrią w 433	3*
ROMA (433)?: oskarżenie papieża Sykstusa o gwałt (synod wątpliwy)	3*
TARSUS (434): potwierdzenie zgody między Aleksandrią a Antiochią	3*
EPHESUM (ca. 434): w sprawie biskupa Bassiana	4*
ANTIOCHIA (435): złożenie z urzędu biskupów przeciwnych unii z Aleksandrią z r. 433	4*
ANTIOCHIA (435/438): w sprawie Teodora biskupa Mopsuestii, zmarłego w 428 r.	4*
JAN ANTIOCHEŃSKI, <i>List do cesarza Teodozjusza</i> (fragmenty) w: FECUNDUS HERMIANENSIS, <i>XII ksiąg w obronie „trzech rozdziałów”</i> . <i>Do Justyniana</i> . . .	4*
<i>Jan Antiocheński, List do Cyryla Aleksandryjskiego</i>	5*
w: FECUNDUS HERMIANENSIS, <i>12 ksiąg w obronie „trzech rozdziałów”</i> . <i>Do Justyniana</i>	5*
AŠTIŠAT (ASZTISZAT) (ca. 435): domniemany synod potępiający Diodora z Tarsu i Teodora z Mopsuestii	8*
TESALONIKA (435/437): w sprawie Perygena, biskupa Koryntu	9*
<i>Ósmy list papieża Sykstusa III do synodu mającego się zebrać w Tesalonice</i>	9*
RIEZ (18 listopada 439): synod w sprawie niezgodnego z prawem wyboru biskupa	10*

Synod w Riez trzynastu biskupów, w 439 roku za cesarza Teodozjusza Młodszego i Walentyniana, za konsulatów Teodozjusza po raz siedemnasty i Festusa	10*
ORANGE (8 listopada 441): w sprawach dyscyplinarnych	15*
<i>Synod w Orange szesnastu biskupów; 8 listopada 441 roku, za konsulatu Cyrusa, w kościele justyniańskim</i>	15*
VAISON (13 listopada 442): w sprawach dyscyplinarnych	21*
<i>Synod w Vaison pierwszy odbyty w 442 roku, za Auspicjusza, biskupa Kościoła katolickiego, w czasach Teodozjusza Mniejszego, za konsulatu Dioskora, 13 listopada</i>	21*
ARLES (po 442; przed 506) ¹ : kolekcja praw, zwana II synodem w Arles, stanowi zbiór 56 kanonów pochodzących między innymi z synodów: Arelate (314), Nicaea (325), Orange (441) i Vasio (442).	24*
<i>Synod w mieście Arles</i>	24*
KONSTANTYNOPOŁ (443/444): synod w sprawie Aleksandra, biskupa Antarado i Atanazego, biskupa Perrhe	32*
RZYM (443/444): w sprawie manichejczyków	32*
GALIA – w nieznanym miejscu (444): w sprawie Celidoniusza, biskupa Besançon	33*
HONORAT z MARSYLII, <i>Żywot św. Hilarego z Arles</i> 21	33*
ANTIOCHIA (445): w sprawie Atanazego, biskupa Perrhe i jego depozycji	33*
<i>Dzieje synodu w Antiochii</i>	33*
PERRHE (445?): wątpliwy synod w sprawie sukcesji po Atanazym, złożonym biskupie Perrhe	48*
RZYM (445): synod w sprawie Hilarego z Arles i Celidoniusza, którego przywrócono na urząd biskupa	48*
LEON I, <i>List</i> 10	48*
GALIA w nieznanym miejscu (446): w sprawie pelagian	54*
CONSTANTIUS, <i>Vita Germanii episcopi Autisiodorensis</i> I, 19.	54*
ST ALBANS (dzisiaj: Hertfordshire, Eng.) (446): w sprawie pelagian	54*
[<i>Relacja o synodzie w St Albans (446)</i>]	54*

EFEZ (447): złożono z urzędu biskupa Bassiana i wybrano Stefana	55*
RZYM (29 września 447): synod w sprawie Kościoła sycylijskiego	55*
Leon I, <i>List XVI: Do biskupów Sycylii</i>	55*
SHAPIVAN w Armenii (447): przeciwko różnym herezjom	61*
GALICJA (?) (447): przeciw pryscylianom	61*
KONSTANTYNOPOL (8-22 listopada 448): synod w sprawie konfliktów w Kościele w Sardes oraz mnicha Eutychesa monofizyty	62*
[<i>Akta synodu w Konstantynopolu w 448</i>]	
<i>Postanowienia synodu w Konstantynopolu za Flawiana, odczytane w Efezie za Dioskora, odczytywane w Chalcedonie</i>	62*
<i>Odpis pisma Euzebiusza, najwielebniejszego biskupa Doryleum</i>	62*
<i>Odpis listu Cyryla najmilszego Bogu biskupa Aleksandrii do Nestoriusza</i>	66*
<i>List napisany do najmilszego Bogu biskupa Antiochii Jana przez najczcigodniejszego biskupa Aleksandrii Cyryla na temat pokoju</i>	70*
Inna sesja	93*
ANTIOCHIA (448): w sprawie Ibas, biskupa Edessy	105*
TYR (448): w sprawie Ibas, biskupa Edessy	105*
BERYTOS (dzisiaj BEJRUT) (początek roku 449)	105*
KONSTANTYNOPOL (kwiecień 449)	105*
<i>Akta synodu w Konstantynopolu w 449</i>	105*
Sesja czwarta	128*
EFEZ (8-22 sierpnia 449)	144*
<i>Akta synodu w Efezie w 449</i>	144*
RZYM (wrzesień/październik 449)	172*
I. <i>List Leona i synodu do Teodozjusza (13 października 449)</i>	172*
II. <i>List Leona i synodu do Pulcherii</i>	174*
III. <i>List Leona i synodu do duchownych i ludu w Konstantynopolu</i>	176*
IV. <i>List Leona i synodu do Faustyna i pozostałych archimandrytów w Konstantynopolu</i>	177*
AŠTIŠAT (ASZTISZAT) (449)	178*

VIENNE (449).....	178*
ARLES (449-461) (III)	178*
<i>Kopia listu generalnego, wysłanego jako zaproszenie do biskupów w sprawie wyspy Lerins</i>	178*
<i>Postanowienie świętych biskupów Rawenniusza, Rustyka, Nektariusza, Florusa, Konstancjusza, Asklepiusza, Justusa, Saloniusa, Ingenuusa, Enancjusza, Zotikusa, Chrysancjusza w sprawie wyspy Lerins</i>	179*
BRYTANIA (449): w sprawie pelagian	180*
[<i>Relacja o synodzie w Brytanii (449)</i>].....	180*
KONSTANTYNOPOL (21 października 450).....	181*
GALIA, w nieustalonym miejscu (451)	181*
<i>List synodalny do papieża Leona</i>	181*
MEDIOLAN (wrzesień 451): biskupi północnej Italii przyjęli <i>Tomus ad Flavianum</i> Leona	183*
<i>List synodalny</i>	183*
SOBÓR CHALCEDOŃSKI (8-31 października 451)	185*
ANGERS (4 października 453)	185*
<i>Notatka z obrad synodu w Angers 4 października 453</i>	185*
KANONY.....	186*
KONSTANTYNOPOL (453).....	187*
JEROZOLIMA (453): przeciw Eutychesowi.....	187*
TOURS (454): o duchownych uciekających się do sądów świeckich	188*
<i>List biskupów Leona, Wikturiusza i Eustochiusza do biskupów</i>	188*
IRLANDIA (456-465)	189*
<i>Synod św. Patryka, itd. w Irlandii (456)</i>	189*
KONSTANTYNOPOL (457): synod <i>endemousa</i> w sprawie patriarchy Aleksandrii.....	193*
SYNODY POST-CHALCEDOŃSKIE (ok. 452-474).....	194*

JEROZOLIMA (ok. 458)	194*
<i>Reskrypt pism synodalnych</i>	194*
ALEKSANDRIA (ok. 458): trzy synody	195*
I. <i>List biskupów egipskich i ich duchownych do Leona Augusta</i>	195*
II. <i>List biskupów diecezji egipskich do Anatola, arcybiskupa Konstantynopola</i>	202*
III. <i>List niektórych biskupów z diecezji Egiptu w sprawie bezbożnego Tymoteusza, arcybiskupa kościoła w Aleksandrii do imperatora Leona Augusta</i>	206*
SARDES W LIDII (ok. 458)	208*
<i>List biskupów synodu w Sardes w Lidii do cesarza Leona</i>	208*
MIRA W LICJI (ok. 458)	210*
<i>List synodu w Mirze do cesarza Leona</i>	210*
KYZIKOS W HELLESPONCIE (ok. 485)	214*
<i>List biskupów synodu w Kyzikos do cesarza Leona</i>	214*
THESSALONICA (ca. 458): potwierdzenie Soboru Chalcedońskiego	217*
KONSTANTYNOPOL (ca. 458): potwierdzenie Soboru Chalcedońskiego	217*
KONSTANTYNOPOL (458/459): w sprawie symoniackich święceń w Galacji	218*
<i>List okólny patriarchy Gennadiusza i synodu do wszystkich metropolitów i do papieża</i>	218*
RZYM (458): potwierdzenie Soboru Chalcedońskiego i o tych, których należy chrzczyć	222*
<i>List do Neona biskupa Rawenny</i>	222*
NARBONNE (458/459) (?): w sprawie prezbiterów Sabiniana i Leona oraz w innych kwestiach	224*
<i>List 167</i>	224*
<i>Odpowiedzi na poszczególne pytania tegoż biskupa</i>	226*
TOURS (18 listopada 461): bp Parpetuus; o czystości duchownych	230*
<i>Kanony Kościoła w Tours</i>	230*
VANNES (BRETAGNIA) (461-491)	235*

<i>List synodalny do biskupów prowincji nieobecnych na synodzie</i>	235*
<i>Kanony</i>	236*
RZYM (12 listopada 462): w sprawie kościoła galijskiego.	240*
Papież HILARY, <i>List VIII, Do biskupów różnych prowincji Galii</i>	240*
ARLES (463): w sprawie Mamerta, biskupa Viennes, który poza swoimi granicami ośmielił się ustanowić biskupa, choć nie podlegał jego władzy.	243*
I. Papież HILARY, <i>List IX, Do Leoncjusza</i>	243*
II. PAPIEŻ HILARY, <i>List X, do biskupów różnych prowincji Galii</i>	244*
III. <i>Papież Hilary, List XI, Do biskupów, którzy z powodu sprawy Mamerta zgromadzili się na synodzie</i>	245*
TARRAGONA (465): w sprawie Sylwana, biskupa Calahorra, który dążył do objęcia stolicy w Barcelonie. Synod poinformował o tym papieża Hilarego	247*
I. <i>List biskupów Tarragony do papieża Hilarego</i>	247*
II. <i>List biskupów Tarragony do papieża Hilarego</i>	249*
RZYM (19 listopada 465): w sprawie synodu z Tarragony z roku 465.	250*
I. <i>List 15, czyli Dekret synodalny papieża Hilarego</i>	250*
II. PAPIEŻ HILARY, <i>List II, do Askaniusza i pozostałych biskupów prowincji Tarragony</i>	253*
ANTIOCHIA (467-471?): złożenie z urzędu Piotra Foluszniaka	256*
RZYM (470) (?): potwierdzenie Soboru Chalcedońskiego	256*
ARLES (ok. 470-475): synod w sprawie predestynacji	256*
I. <i>List Faustusa z Reims do Lucidusa predestynacjonisty, aby odwołał swoje błędy</i>	256*
II. <i>Pismo prezbitera Lucidusa odwołujące wcześniejsze błędy</i>	258*
BOURGES (472): wybór nowego biskupa Simplicjusza	260*
VIENNE (474) (?): synod w sprawie modlitwy trzydniowej przed Wniebowzięciem	260*
LYON (475-480): synod podejmujący problemy podjęte przez synod w Arles (ok. 470)	260*
GALIA = KARTAGINA IV według <i>Collectio Hispana</i> : (ok. 475-485)	261*

<i>Dawne statuty Kościoła</i>	261*
<i>Kanony</i>	262*
<i>Zasady ustanawiania duchownych Kościoła</i>	270*
Numeratio secundum CollHisp (Concilium Carthaginensem Quartum)	273*
EFEZ (476): synod antychalcedoński	274*
EWAGRIUSZ SCHOLASTYK, <i>Historia Kościoła, III, 5</i>	274*
ANTIOCHIA (476-477): dwa synody przeciw monofizytom	275*
KONSTANTYNOPOL (477?): synod przeciw monofizytom	275*
LAODYCEA (478/479): przywrócenie Stefana na stolicę Antiochii	275*
RZYM (478): potępienie Jana Codonato z Apamei za monofizytyzm	275*
ANTIOCHIA (482): po zamordowaniu Stefana przez monofizytów wybrano Calandiona	276*
ANTIOCHIA (483): synod zwołany przez cesarza Zenona dla przyjęcia <i>Henoticonu</i>	276*
ZACHARIASZ RETOR, <i>Historia kościelna, V, 10</i>	276*
LAPAT, BEIT-LAPAT (484?): synod nestoriański, antymonofizycki	278*
<i>O synodzie Barsaumy, biskupa Nisibis (484)</i>	278*
RZYM (28 lipca 484): początek schizmy akacjańskiej	279*
I. <i>List papieża Feliksa III do Akacjusza z Konstantynopola</i>	279*
II. <i>List papieża Feliksa potępiającego Akacjusza biskupa Konstantynopola, ponieważ przyjął z powrotem Piotra i innych heretyków bez zgody stolicy apostolskiej</i>	283*
RZYM (5 października 485): w sprawie Akacjusza	285*
I. <i>List do cesarza Zenona</i>	285*
II. <i>List II. Synod Rzymski do prezbiterów i archimandrytów ustanowionych w Konstantynopolu i w Bitynii</i>	287*
SALIQ, SELEUCIA-KTEZYFON (486): w sprawach dyscyplinarnych	291*
<i>Acta synodu Mar Akacjusza</i>	291*

RZYM (13 marca 487): w sprawie ponownie ochrzczonych w Afryce przez ariańskich Wandali	299*
<i>Akta synodalne według wydania Dionizego Mniejszego</i>	299*
<i>List do wszystkich biskupów</i>	300*
KONSTANTYNOPOL (489/490): pod przewodnictwem patriarchy Fravitasa; o jedności z Rzymem	304*
KONSTANTYNOPOL (maj 490): wybór patriarchy Eufemiusza (490-495)	304*
VALARŠAPAT (491): synod ormiański potępiający sobór Chalcedoński	304*
KONSTANTYNOPOL (492): przyjęcie <i>Henoticonu</i> cesarza Zenona	305*
RZYM (494/495): ogłoszenie <i>Dekretu Gelazego</i> (?)	305*
I. <i>List Gelazego do biskupów Lukanii, Britium i Sycylii</i>	305*
II. <i>Dekret Gelazego. Synod w Rzymie za papieża Damazego dotyczący wyjaśnienia wiary</i>	318*
<i>Zapis dotyczący ksiąg apokryficznych</i>	321*
RZYM (8-13 marca 495): synod za Gelazego w sprawie Misena	323*
<i>Drugi synod rzymski, na którym Gelazy i biskupi uwolnili Misena od winy – 13 maja, roku Pańskiego 495</i>	323*
SALIQ, SELEUCIA-KTEZYFON (497): synod potwierdzający ustalenia z Saliq-Seleucji (486)	331*
<i>Acta synodu Mār Babaña</i>	331*
RAWENNA (25 grudnia 498): synod zwołany przez Teoderyka w sprawie wyboru biskupa Rzymu	337*
REIMS (25 grudnia 498): synod z okazji chrztu króla Chlodowika (?)	337*
RZYM (1 marca 499): pierwszy synod Symmacho w sprawie wyboru biskupa Rzymu	338*
<i>Akta synodu w roku 499</i>	338*
KONSTANTYNOPOL (499): synod monofizycki	347*
PERSJA (499): synod nestoriański o małżeństwie duchownych	348*
<i>Babeus, patriarcha nestoriański</i>	348*

ARMENIA WSCHODNIA (ok. 500-504): potępienie Soboru Chalcedońskiego . . . 349*

RZYM (6 listopada 501): o zniesieniu prawa króla Odoakra i o zachowaniu
własności Kościoła 350*

I. *Egzemplarz ustanowionej przez papieża Symmachusa konstytucji,
o zniesieniu prawa króla Odoakera sprzeciwiającego się wolności
kościelnej w wyborze biskupa, oraz o zachowaniu
własności Kościoła* 350*

II. *Nakaz króla przesłany do synodu przez biskupów
Germanusa i Karosusa* 359*

III. *Nakaz króla wysłany do synodu* 360*

IV. *Relacja biskupów dla króla* 362*

V. *Nakaz króla* 363*

VI. *Pismo królewskie* 364*

RZYM (synod zakończony 23 października 502) „synodus palmaris”:
potwierdzenie niewinności papieża Symmachusa 366*

Synod Rzymski „Palmaris” 366*

RZYM ? (503): synod pseudo-symmachiański; dokumenty powstały
po papieżu Hormizdasie 374*

*Początek piątego synodu 218 biskupów za pontyfikatu
papieża Symmachusa w czasach króla Teoderyka* 374*

RZYM (1 października 504): synod pseudo-symmachiański
o alienacji dóbr kościelnych 378*

BYZACENA (504 vel 507): o ustanawianiu biskupów w Afryce
w czasie okupacji Wandalów 379*

Indeks biblijny 761

Indeks dokumentów prawnych Kościoła 767

Indeks pisarzy 777

Indeks imion własnych 779

Indeks alfabetyczny synodów 797

Index rerum 799

Indeks rzeczowy 807

Conspectus materiae 815

Spis treści 827

„Źródła Myśli Teologicznej”

Serię redagują:

Arkadiusz Baron, Henryk Pietras

1. Orygenes, *O zasadach*, 1996
2. Atanazy, *Listy do Serapiona*, 1996
3. Pamfil, *Obrona Orygenesesa*, Rufin, *O sfalszowaniu pism Orygenesesa*, 1996
4. *Trójca Święta*. Tertulian, *Przeciw Prakseaszowi*, Hipolit, *Przeciw Noetosowi*, 1997
5. Teodeoret z Cyru, *Komentarz do Listu św. Pawła Apostoła do Rzymian*, 1997
6. Orygenes, *Korespondencja*, 1997
7. Ireneusz z Lyonu, *Wykład nauki apostołskiej*, 1997
8. Hieronim, *Komentarz do Księgi Jonasza*, 1998
9. Teodoret z Cyru, *Komentarz do I i II Listu do Koryntian*, 1998
10. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według Mateusza*, cz. 1, 1998
11. Grzegorz Cudotwórca, *Mowa na cześć Orygenesesa*, 1998
12. Grzech pierworodny. Augustyn, *Proces Pelagiusza*, 1999
13. Mariusz Wiktoryn, *Dziela egzegetyczne*, 1999
14. Teodoret z Cyru, *Komentarz do listów do Galatów, Efezjan, Filipian i Kolosan*, 1999
15. Pelagiusz, *Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian*, 1999
16. Orygenes, *Homilie o Księgach Izajasza i Ezechiela*, 2000
17. Demonologia w nauce Ojców Kościoła. Hipolit, *O antychryście*, 2000
18. Jan Chryzostom, *Homilie na Ewangelię wg św. Mateusza*, (cz. 1; hom. 1-40), 2000
19. Ambrozjaster, *Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian*, 2000
20. Teodoret z Cyru, *Komentarz do Listów do Tes., Tym., Tyt., Filem. i Hebr.*, 2001
21. Grzegorz z Nyssy, *Drobne pisma trynitarne*, 2001
22. Klemens Aleksandryjski, *Wypisy z Theodota*, 2001
23. Jan Chryzostom, *Homilie na Ewangelię wg św. Mateusza*, (cz. 2; hom. 41-90), 2001
24. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom I, 2001
25. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według Mateusza* (cz. 2), 2002
26. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom II, 2002
27. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według św. Jana*, 2003
28. Ambrozjaster, Hieronim, Pelagiusz, *Komentarze do Listu do Tytusa*, 2003
29. Rufin z Akwilei, *Obrona przed zarzutami Hieronima*, 2003
30. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom III, 2003
31. Ambroży, *Wyjaśnienie symbolu. O tajemnicach. O sakramentach*, 2004
32. Orygenes – Hieronim, *Homilie o Księdze Psalmów*, 2004
33. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom IV, 2004
34. Grzegorz z Nyssy, *Homilie do błogosławieństw*, 2005
35. Nowacjan, *O Trójcy Świętej*, 2005
36. *Korespondencja między chrześcijaninem a muzułmaninem*, 2005
37. *Dokumenty synodów od 50 do 381 roku*, (Synody i Kolekcje Praw, tom I), 2006
38. Augustyn z Hippony, *O chrzcie*, 2006
39. Grzegorz z Nyssy, *O stworzeniu człowieka*, 2006
40. Aureliusz Prudencjusz Klemens, *Wieniec męczeńskie*, 2006
41. Jan Chryzostom, *Mowy przeciwko judaizantom, Żydom i Hellenom*, 2007
42. *Konstytucje apostołskie*, (Synody i Kolekcje Praw, tom II), 2007
43. Grzegorz z Nyssy, *Homilie do Pieśni nad Pieśniami*, 2007

44. Euzebiusz z Cezarei, *Życie Konstantyna*, 2007
45. Jan Chryzostom, *Homilie na Księgę Rodzaju (seria pierwsza: Rdz 1-3)*, 2008
46. Hieronim ze Strydonu, *Komentarz do Ewangelii według św. Mateusza*, 2008
47. Jan Chryzostom, *Komentarz do Listu św. Pawła do Galatów*, 2008
48. Juniliusz Afrykańczyk, *Zasady Prawa Bożego*, 2008
49. *Kanony Ojców Greckich (Synody i Kolekcje Praw, tom III)*, 2009
50. Grzegorz z Nyssy, *Życie Mojżesza*, 2009
51. Grzegorz z Nyssy, *Homilie do Eklezjastesy*, 2009
52. *Dokumenty synodów od 381 do 431 roku, (Synody i Kolekcje Praw, tom IV)*, 2010
53. Augustyn, Piotr Chryzolog, Wenancjusz Fortunatus, *Symbol Apostolski w nauczaniu Ojców*, 2010
54. Hieronim ze Strydonu, *Listy I (1-50)*, 2010
55. Hieronim ze Strydonu, *Listy II (51-79)*, 2010
56. Optat z Milewy, *Traktat przeciw donatystom*, 2011
57. Św. Cezary z Arles, *Kazania do ludu (1-80)*, 2011
58. *Księgi pokutne, (Synody i Kolekcje Praw, tom V)*, 2011
59. Jan Damasceński, *Dialektyka albo Rozdziały filozoficzne. O herezjach*, 2011
60. Atanazy Wielki, *O dekretach Soboru Nicejskiego. O wypowiedzi Dionizego. O synodach w Rimini i Seleucji*, 2011
61. Hieronim ze Strydonu, *Listy III (80-115)*, 2011
62. *Dokumenty synodów od 431 do 504 roku, (Synody i Kolekcje Praw, tom VI)*, 2011

W serii „Źródła Myśli Teologicznej” ukaza się wkrótce:

Akta synodalne, 506-600

Atanazy Wielki, *Mowy przeciwko arianom*

Filon z Aleksandrii, *Do Flakkusa*

Hieronim ze Strydonu, *Listy V*

Kodeks Teodozjusza, Księga XVI

Liber Pontificalis

Orygenes, *Homilie o Księdze Rodzaju i Księdze Wjścia*

„Myśl Teologiczna”

Seria pod redakcją ks. Arkadiusza Barona i ks. Henryka Pietrasa SJ

1. L. Padovese, *Wprowadzenie do teologii patrystycznej*, 1994
2. S. Bastianel, L. Di Pinto, *Biblijne podstawy etyki*, 1994
3. J. Wicks, *Wprowadzenie do metody teologicznej*, 1995
4. M. Szentmártoni SJ, *Psychologia pastoralna*, 1995
5. J. Kulisz SJ, *Wprowadzenie do teologii fundamentalnej*, 1995
6. I. de la Potterie SJ, *Modlitwa Jezusa*, 1996
7. K. Demmer, *Wprowadzenie do teologii moralnej*, 1996
8. G. Ghirlanda, *Wprowadzenie do prawa kościelnego*, 1996
9. J. Sudbrack, *Mistyka*, 1996
10. Ch.A. Bernard, *Wprowadzenie do teologii duchowości*, 1996
11. H. Waldenfels SJ, *Odkrywać Boga dzisiaj*, 1997
12. P. Gilbert, *Wprowadzenie do teologii średniowiecza*, 1997
13. J. O'Donnell, *Wprowadzenie do teologii dogmatycznej*, 1997
14. J. A. Fitzmyer SJ, *Pismo duszą teologii*, 1997
15. H. de Lubac SJ, *Medytacje o Kościele*, 1997
16. L.F. Ladaria, *Wprowadzenie do antropologii teologicznej*, 1997
17. R. Otowicz, *Etyka życia*, 1998
18. P. Rosato, *Wprowadzenie do posoborowej teologii sakramentów*, 1998
19. J. Bolewski SJ, *Początek w Bogu*, 1998
20. M. O'Keefe OSB, *Etyka a duchowość*, 1998
21. St. Głaz, *Doświadczenie religijne*, 1998
22. T. Jelonek, *Wprowadzenie do listów świętego Pawła*, 1998
23. W. G. Jeanrond, *Hermeneutyka teologiczna*, 1999
24. E. Piotrowski, *Teodramat*, 1999
25. J. Dupuis, *Wprowadzenie do chrystologii*, 1999
26. M. Simonetti, *Między dosłownością a alegorią*, 2000
27. G. Martelet, *Odnalezione życie wieczne*, 2000
28. H. Pietras SJ, *Początki teologii Kościoła*, 2000
29. A. Dalbesio, *Duch Święty w NT, w Kościele, w życiu chrześcijańskim*, 2001
30. R. Meynet, *Wprowadzenie do hebrajskiej retoryki biblijnej*, 2001
31. F. Arduoso, *Magisterium Kościoła. Posługa Słowa*, 2001
32. J.E. Vercausse SJ, *Wprowadzenie do teologii ekumenicznej*, 2001
33. M. Qualizza, *Inicjacja chrześcijańska*, 2001
34. S. Pié-Ninot, *Wprowadzenie do eklezjologii*, 2002
35. M.R. Jurado SJ, *Rozeznawanie duchowe*, 2002
36. J. Maier, *Między Starym i Nowym Testamentem*, 2002
37. M. Gilbert SJ, *Mądrość Salomona*, t. I, 2002
38. M. Gilbert SJ, *Mądrość Salomona*, t. II, 2002
39. Daniélou SJ, *Teologia judeochrześcijańska*, 2002
40. J. Dupuis, *Chrześcijaństwo i religie*, 2003
41. A. Jankowski OSB, *Duch Święty dokonawcą zbawienia*, 2003
42. Ks. B. Nadolski TChr, *Wprowadzenie do Liturgii*, 2003
43. A. Jankowski OSB, *Bliżej Bogarodzicy*, 2004
44. Z.J. Kijas OFMConv, *Początki świata i człowieka*, 2004

45. C. Zuccaro, *Teologia śmierci*, 2004
46. A. Jankowski OSB, *Rozwój chrystologii Nowego Testamentu*, 2005
47. Ks. F. Szulc, *Struktura teologii judeochrześcijańskiej*, 2005
48. G. Greshake, *Wprowadzenie do nauki o łasce*, 2005
49. R. Miggelbrink, *Gniew Boży*, 2005
50. A. Baron, *Neoplatońska idea Boga a ewangelizacja*, 2005
51. R. Meynet, *Język przypowieści biblijnych*, 2005
52. G. Odasso, *Biblia i religie. Biblijne perspektywy teologii religii*, 2005
53. A.A. Napiórkowski OSPPE, *Misterium communionis*, 2006
54. A. Jankowski OSB, *Eschatologia Nowego Testamentu*, 2007
55. H. Pietras SJ, *Eschatologia pierwszych czterech wieków*, 2007
56. R.J. Woźniak, *Przyszłość, teologia, społeczeństwo*, 2007
57. H. Pietras SJ, *Początki teologii Kościoła*, 2007
58. H. Wagner, *Dogmatyka*, 2007
59. Ch. Dohmen, G. Stemberger, *Hermeneutyka Biblii Żydowskiej i Starego Testamentu*, 2007
60. J.B. Metz, *Teologia wobec cierpienia*, 2008
61. A.A. Napiórkowski OSPPE, *Chrystus objawiony i objawiający. Chrystologia fundamentalna*, 2008
62. R.J. Woźniak (red.), *Metafizyka i teologia*, 2008
63. A. Muszala, *Embrion ludzki w starożytnej refleksji teologicznej*, 2009
64. W. Misztal, *Duchowość chrześcijan w świetle Listów Pawłowych*, 2009
65. A.A. Napiórkowski OSPPE, *Bosko-ludzka wspólnota*, 2009
66. P.M. Szewczyk, *Człowieczeństwo Logosu według Atanazego Wielkiego*, 2010
67. Fergus Kerr, *Teolodzy XX wieku. Od neoscholastycyzmu do mistyki oblubieńczej*, 2010
68. A. Weiser, *Teologia Nowego Testamentu*, 2010
69. F. Zeilinger, *Wiara w Zmartwychwstanie w Biblii*, 2011